

**SURUNKALI KASALLIKKA CHALINGAN BOLALARDA PSIXOLOGIK
ADAPTATSIYA VA UNI DAVOLASH SAMARADORLIGIGA TA'SIRI**

Muhammadsobirova Muslimaxon Jasur qizi

Farg'ona Jamoat salomatligi tibbiyot instituti

Pediatrica yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Ergasheva Shahlo Polatovna

E-mail: muhammadsobirovamuslimaxon@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 07.06.2026

Revised: 08.06.2026

Accepted: 09.06.2026

KALIT SO'ZLAR:

*surunkali kasallik,
psixologik adaptatsiya,
qandli diabet, bronxial
astma, bolalar, davolash
samaradorligi,
psixologik yordam,
maxsus pedagogika..*

Ushbu maqolada surunkali kasalliklarga, xususan qandli diabet va bronxial astmaga chalingan bolalarda psixologik adaptatsiyaning o'ziga xos xususiyatlari hamda uning davolash samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan. Psixologik moslashuvning bolaning emotsional holati, davolash tavsiyalariga rioya qilishi va hayot sifatini yaxshilashdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlashning zarurligi asoslab berilgan.

Kirish. So'nggi yillarda bolalar orasida surunkali kasalliklarning uchrash tezligi ortib borayotgani sog'liqni saqlash tizimining dolzarb muammolaridan biriga aylangan. Surunkali kasalliklar uzoq muddat davom etishi, muntazam tibbiy nazorat va davolanishni talab qilishi bilan ajralib turadi. Bunday kasalliklar nafaqat bolaning jismoniy salomatligiga, balki uning ruhiy holati, hissiy kechinmalari, ijtimoiy moslashuvi va shaxs sifatida rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli surunkali kasallikka chalingan bolalarda psixologik adaptatsiyani ta'minlash zamonaviy pediatriya, psixologiya va maxsus pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Psixologik adaptatsiya – bu bolaning kasallik bilan bog'liq yangi hayot sharoitlariga moslashishi, hissiy zo'rliqlarni yengib o'tishi hamda davolanish jarayoniga ongli ravishda moslashishidir. Moslashuv darajasi bolaning davolash tavsiyalariga rioya qilishi, o'z sog'lig'iga mas'uliyat bilan yondashishi va hayot sifatini saqlab qolishida muhim omil hisoblanadi. Psixologik moslashuv yetarli bo'lmaganda esa xavotir, depressiv holatlar, o'ziga

ishonchsizlik va davolanishga nisbatan salbiy munosabat yuzaga kelishi mumkin. Natijada davolash samaradorligi pasayadi va kasallikning kechishi murakkablashadi.

Bolalarda ko'p uchraydigan surunkali kasalliklardan biri qandli diabet hisoblanadi. Ayniqsa, 1-tip qandli diabet umr davomida insulin terapiyasini, muntazam qon shakarini nazorat qilishni, maxsus ovqatlanish tartibiga amal qilishni va jismoniy faollikni nazorat qilishni talab etadi. Ushbu cheklovlar bolaning kundalik hayotiga ta'sir ko'rsatib, ruhiy zo'rqiqlik, qo'rquv, tengdoshlaridan ajralib qolish hissi hamda kelajakka nisbatan xavotirni yuzaga keltirishi mumkin. Agar bola kasalligini to'g'ri qabul qilsa va psixologik jihatdan moslasha olsa, u davolanish rejimiga yaxshiroq amal qiladi, bu esa glyukozani barqaror nazorat qilish va asoratlarning oldini olishga xizmat qiladi. Bolalarda keng tarqalgan yana bir surunkali kasallik – bronxial astmadir. Ushbu kasallik nafas yo'llarining surunkali yallig'lanishi bilan kechadi va vaqti-vaqti bilan bo'g'ilish xurujlari kuzatiladi. Astma bilan yashayotgan bolalarda xurujdan qo'rqish, jismoniy mashg'ulotlardan cheklanish, tengdoshlari bilan faol muloqotning kamayishi kabi psixologik muammolar uchraydi. Doimiy xavotir va stress esa kasallik xurujlarini kuchaytirishi mumkin. Shu bois bronxial astmali bolalarda psixologik qo'llab-quvvatlash nafaqat ruhiy holatni yaxshilaydi, balki davolash natijalarini ham ijobiy tomonga o'zgartiradi. Shunday qilib, surunkali kasalliklarga chalingan bolalarda psixologik adaptatsiya jarayonini o'rganish hamda uning davolash samaradorligiga ta'sirini baholash ilmiy va amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega.

Dolzarblik. Bugungi kunda bolalarda qandli diabet va bronxial astma kabi surunkali kasalliklarning ko'payib borayotgani ularning nafaqat tibbiy, balki psixologik va ijtimoiy muammolarini ham chuqur o'rganishni talab etmoqda. Mazkur kasalliklar uzoq muddatli davolanishni, sog'lom turmush tarziga qat'iy amal qilishni hamda bolaning o'z salomatligiga nisbatan mas'uliyatli munosabatini shakllantirishni taqozo etadi. Bunda psixologik adaptatsiya davolashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Qandli diabet bilan og'rigan bolalarda kasallikni qabul qilish, insulin in'eksiyalaridan qo'rqimaslik, parhezga amal qilish va muntazam nazoratni olib borish psixologik moslashuv darajasiga bevosita bog'liq. Bronxial astmali bolalarda esa xurujlardan qo'rqish, stress va xavotir kasallikning kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun psixologik yordam ko'rsatish orqali bolalarning hissiy barqarorligini oshirish, davolashga sodiqligini mustahkamlash va hayot sifatini yaxshilash mumkin. Surunkali kasalliklarga chalingan bolalarda psixologik adaptatsiyani rivojlantirish orqali davolash samaradorligini oshirish, asoratlarni kamaytirish va bolalarning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlash imkoniyati mavjud. Shu bois ushbu masala zamonaviy pediatriya, klinik psixologiya va maxsus pedagogika fanlari uchun muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Surunkali kasalliklarga chalingan bolalarda psixologik adaptatsiya ularning emotsional barqarorligi, davolanishga munosabati va hayot sifatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Xalqaro tadqiqotlarda bunday bolalarni kompleks tibbiy

va psixologik qo'llab-quvvatlash zarurligi alohida ta'kidlangan [World Health Organization, 2016]. 1-tip qandli diabet bilan og'rigan bolalarda insulin terapiyasiga rioya qilish, parhezni saqlash va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalari psixologik holat bilan chambarchas bog'liq. Psixologik yordam ko'rsatish davolash samaradorligini sezilarli darajada oshirishi qayd etilgan [American Diabetes Association, 2025]. Bronxial astmaga chalingan bolalarda xavotir, qo'rquv va stress astma xurujlarini kuchaytiruvchi omillardan biri hisoblanadi. Shu sababli zamonaviy davolash standartlarida psixologik rehabilitatsiyaga alohida e'tibor qaratilgan [Global Initiative for Asthma, 2024]. Bolaning psixologik rivojlanishida oila va ijtimoiy muhitning o'rni beqiyosdir. Qo'llab-quvvatlovchi muhit bolaning kasallikka moslashuvini osonlashtiradi va ruhiy barqarorligini mustahkamlaydi [Vygotsky, 1978]. Bolaning yosh xususiyatlari va kognitiv rivojlanish bosqichlari kasallikni qabul qilish hamda unga moslashish jarayoniga bevosita ta'sir qiladi. Shu bois psixologik yordam bolaning rivojlanish bosqichiga mos ravishda tashkil etilishi lozim [Piaget, 1969]. Stressni boshqarish va ichki psixologik resurslarni rivojlantirish surunkali kasallik bilan yashayotgan bolalarning salomatligini saqlashda muhim omil hisoblanadi. Psixologik adaptatsiya davolash samaradorligini oshirishning asosiy shartlaridan biridir [Antonovsky, 1979].

Xulosa. Surunkali kasalliklarga chalingan bolalarda, xususan qandli diabet va bronxial astma bilan og'rigan bolalarda psixologik adaptatsiya davolash jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning kasalligini to'g'ri qabul qilishi, emotsional barqarorligi va oila hamda mutaxassislar tomonidan qo'llab-quvvatlanishi davolash tavsiyalariga rioya qilish darajasini oshiradi hamda kasallikni samarali nazorat qilishga yordam beradi. Qandli diabet bilan og'rigan bolalarda psixologik moslashuv insulin terapiyasi va parhezga amal qilishni yaxshilasa, bronxial astmali bolalarda stress va xavotirni kamaytirish astma xurujlarining oldini olishga xizmat qiladi. Shu bois tibbiy davolash bilan bir qatorda psixologik yordam, pedagogik qo'llab-quvvatlash va ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Demak, surunkali kasalliklarga chalingan bolalarda psixologik adaptatsiyani rivojlantirish nafaqat ularning ruhiy salomatligi va hayot sifatini yaxshilaydi, balki davolash samaradorligini oshirish hamda uzoq muddatli ijobiy natijalarga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. Global Report on Diabetes. Geneva, 2016.
2. American Diabetes Association. Standards of Care in Diabetes. 2025.
3. Global Initiative for Asthma (GINA). Global Strategy for Asthma Management. 2024.
4. Vygotsky L.S. Mind in Society. 1978.
5. Piaget J. The Psychology of the Child. 1969.

6. Antonovsky A. Health, Stress and Coping. 1979.
7. Shoumarov G'.B. Psixologiya. Toshkent, 2018.
8. Ayupova M.Y. Maxsus pedagogika. Toshkent, 2020.

